

Iratok a magyar kormányak a gör. kel. szerb egyházi mozgalommal kapcsolatos intézkedéseiről az 1914 májusában összehívott gör. kel. szerb nemzeti-egyházi kongresszusig terjedő szakaszon¹

A

[1914 febr. 10]

Miniszterelnökségi pro memoria és útirat-fogalmazvány a karlócai gör. kel. szerb metropoliu adminisztrátorához a nemzeti-egyházi alapok és alapítványok könyvelési rendszerének a korábbi (1890 előtti) gyakorlatnak megfelelő visszaállítására tárgyában²

ME 1914—XXXV—692

(Gépelt fogalmazvány)

Az alapok és alapítványok 1890. óta a kettős könyvviteli rendszer szerint vezetettek. Mi volt az indító oka annak, hogy az alapok és alapítványoknál a kettős könyvviteli rendszer vezetett be akkor, amikor a közjavak kezelésénél — ahová a kérdéses alapok és alapítványok is tartoznak — a kincstári könyvelési rendszer az előnyösebb, ismeretlen előttem. Az alapokat a központi könyvelőség, számfejtőség és a pénztár kezelik. Következő könyvek vezetettek: A kész-

¹ A kormányzat fenti intézkedései lényegében azt célozták, hogy a gör. kel. szerb nemzeti-egyházi önkormányzat utolsó maradványai felszámolása ellenében kisebb engedményeket biztosítsanak. A szerb nemzeti-egyházi autonómia-mozgalom teljes elszíntelenedését jelzi az 1914. évi karlócai gör. kel. szerb nemzeti-egyházi kongresszusnak az uralkodóhoz intézett hódoló filirata is. — A magyarországi szerb nemzeti-egyházi mozgalom a Tisza-féle „kisebb engedmények” politikájára igen határozott elutasító deklarációval válaszolt. 1914 virágvasárnapján összeült Zágrábban az egyesült szerb pártok értekezlete, melynek egyetlen tárgyalási pontja és határozata a gör. kel. szerb nemzeti-egyházi önkormányzat teljes visszaállításának követelése volt. A zágrábi konferencián minden szerb polgári párt részt vett. A független szerb néppárt (Srpska narodna samostalna stranka) elnöke, *Medaković* Bogdan lakásán megtartott konferencián a szerb Radikális Párt küldöttségét *Miladinović* Žarko, a Független Pártét *Medaković* Bogdan (a függetlenek vezetőségi csoportjában megjelent *Popović* Dušan és *Pribičević* Svetozar is), a liberális pártét *Polít* Mihály, a demokrata pártét *Jakšić* Milutin esperes, a konferencia elnöke vezette. (Vö. bőv. *Konferencija udruženih stranaka u Zagrebu* — Az egyesült pártok zágrábi értekezlete. — *Zastava* 1914. ápr. 1; 72. [esti] sz.) — A szarajevói merénylet utáni hónapokban, kivált a hadi események megindulása után a kormányzat adminisztratív intézkedések egész sorát hajtja végre magyarországi szerb és társországi szerb-horvát viszonylatban. Így kerül sor az 1901-től, tehát *Miletić* Svetozar, a neves újvidéki szerb politikus és publicista halála évétől szoboralapja javára összegyűjtött pénzüsszegnek „engedély nélküli gyűjtés” címén az újvidéki rendőrkapitány által történt lefoglalására. (L. *Prilozi za Miletićev spomenik zaplenjeni* — A Miletić szobrára gyűjtött adományokat elkobozták [Vcikk]. — *Zastava* 1914. júl. 14; 142. [esti] sz.) — Szept. 29-én a minisztertanács megvonta a postai szállítás jogát egy a szerb függetlenségi mozgalmakat népszerűsítő, Česky Brodban megjelent cseh nyelvű kiadványtól (*Srbsko od prvého povstání 1804 do dnešni doby* — Szerbia az 1804. évi első felkeléstől a mai napig; MT 1914:28/12) és ugyancsak a minisztertanács járul hozzá — Tisza miniszterelnök 1914. nov. 17-i minisztertanácsi előterjesztésére — ahhoz, hogy a társországi hatóságok az immunitási jog megsértésével őrizetbe vegyék *Popović* Dušan és *Budisavljević* Srgjan horvát-szlavon képviselőket, a horvát szabor által a magyar országgyűlésre küldött horvátországi szerb politikusokat, akik a szerb függetlenek delegációjában megjelentek az 1914. virágvasárnap zágrábi konferencián. Miután *Popović* Dušan időközben szabadlábra került, a vonatkozó minisztertanácsi határozatot csak *Budisavljević* Srgjan elfogatása ügyében hozták. Kimondva, hogy a minisztertanács „... a képviselőnek a bán úr rendeletére való elfogatásáért a magyar képviselői immunitás mellőzése szempontjából a képviselőházzal szemben a felelősséget magára veszi”. — Jellemző és kísértetiesen hangzó párhuzammal Tisza miniszterelnök bejelentésében az „állítólag az utcán tett nyilatkozat miatt” elfogott és azóta is vizsgálati fogságban lévő képviselővel kapcsolatban kijelenti, hogy ügyében precedenst képez *Miletić* Svetozar 1876. júliusi, szintén a képviselői immunitás megsértésével történt letartóztatása. Akkor, amidőn az állam biztonságáról van szó — jelentette ki Tisza —, a kormányak feladata és kötelessége saját felelőségére eljárni addig is, amíg a mentelmi jog felfüggesztése tekintetében illetékes testület határozatát meghozhatná” — MT 1914:32/1.

² A gépelt fogalmazvány előtt az irat felzetén a következő kéziratos feljegyzés olvasható: „Ioannovich Pál min. tanácsos 4742/912 sz. jelentésének részlete a g. kel. szerb nemz.-egyh. alapok és alapítványoknál érv. könyvelési rendszer tárgyában]. (Vallásügyi miniszter úr 109.363/912 sz. a. hozzájárult. ME 1732/913).”

pénzről és az értékekről szóló főnaplót vezeti a főkönyvelő. Az utalványok és a kötvények jegyzékét és a pénztári naplót vezeti a pénztárnok. Azonkívül vezetnek két részből álló Részleges naplók, amelyekben alapítványok szerint az egyes be- és kifizetések a főnaplóból átvezettetnek. Ezek után az okmányok a pénztári és a főkönyvben való keresztülvitel végett kiadatnak a központi könyvelőségnek. A számfejtőségnél külön könyvek vezetnek a tisztviselői tanári nyugdíjalap-, a papi özvegyi nyugdíjalap-, a klerikalis-, a hierarchiai alap részére külön-külön, az elidegeníthetetlen alap és a többi alapok és alapítványok részére pedig egy könyv. Külön könyvük van ezeken kívül a vallási járulékok és a kongr. költségek nyilvántartásainak. Vezetnek továbbá a takarékpénztári betétekről, az értékpapírokról külön-külön. Azután külön könyvek vannak az állandó és változó illetményekről, előlegekről, nyugdíjakról és a jelzálogkölcsonokról. Végül külön könyvekben tartatnak nyilván a jelzálogul leköötött épületek tűz elleni biztosítása, a felesleges papi telkek és ezek adói, a bérletek és az összes egyházi javak terület és kataszt. érték szerinti nyilvántartása. Név és hely szerinti jegyzékbe vannak foglalva az egyházi hivatalos közlöny előfizetői és a jelzálogkölcsonok adószámai: a központi kezelés pedig a pénztári könyvet, a főkönyvet, a tételek első bejegyzési könyvét (:prima nota:), egyenlegkönyvet, leltárt és a zárszámadásokat vezeti, illetve szerkeszti. Mindezek a naplók és könyvek, valamint a nyilvántartások tisztán, szabályszerűen és rendben vezetnek a kettős könyvvitel szabályainak megfelelően.

Azonban bár a főnaplók naponta lezártnak, a részleges alnaplók és egyéb könyvek kurrenciába tartása körül mulasztásokat tapasztaltam. A könyvelőség azon védekezését, hogy e kötelességének az időnként tömegesen érkező befizetések és a tisztviselői csekély létszám miatt nem tehet kellő időben eleget, a magam részéről elfogadhatónak nem találom, mert a munkához mérten a tisztviselők száma teljesen elegendő. A hátralékok tulajdonképpeni oka a vezetés egységességének hiánya, továbbá az erélytelen ellenőrzés, valamint az a körülmény, hogy az eddig fennállott párturalkalmak a tisztviselőket is munkálkodásukban fölötté káros mértékben befolyásolták. A kezelés alakszerűsége ellen egyéb észrevételeim nincsenek. Mindazonáltal a kezelésben a kettős könyvviteli rendszer helyett, és pedig már az 1913. évi január hó 1-től kezdődőleg, az 1890. év előtt gyakorlatban volt kincstári könyvelési rendszert feltétlenül visszaállítandónak tartom, főleg abból a szempontból, mert az egyházi alapok és alapítványok vagyona, a nyilvánosság ellenőrzése alatt álló közpénz lévén, a kincstári könyvelés szerinti kezelése egyszerűbb, áttekinthetőbb, ellenőrzése minden szak tudás nélkül bárki által könnyen eszközölhető.

Sürgelés

Á. T.

A szerb metropolia administratorának

Karlovc

Utalással akkori hivatalbeli elődömnek 1910. évi június 12-én 2563 sz. a. a néhai patriarkához mint a fennállott g. kel. szerb nemzeti-egyházi kongresszusi választmány elnökéhez intézett leiratára a g. kel. szerb egyház[i]-nemzeti alapok és alapítványoknál dívó könyvelési rendszer tárgyában, van szerencsém Méltóságodat felkérni, hogy ez ügy jelenlegi mibenállásáról tájékoztatni szíveskedjék.

Bp. 1914

K II/10 J s. k.

Ioanovich s. k.

II/10.